

■ ЮВІЛЕЇ

ЄЛИЗАВЕТА ЛЬВІВНА КОРДЮМ (до 90-річчя від дня народження)

В листопаді цього року наукова спільнота України вшануватиме ювілей Єлизавети Львівни Кордюм – видатної вченої у галузі цитоембріології рослин, клітинної біології, екології рослин, «першої леді» української космобіології, докторки біологічних наук, професорки, член-кореспондентки НАН України, завідувачки відділу клітинної біології та анатомії Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України.

Єлизавета Львівна закінчила біолого-грунтознавчий факультет Київського державного університету ім. Т.Г. Шевченка (1955), працювала у Ботанічному саду ім. О.В. Фоміна, а з 1959 р. – в Інституті ботаніки ім. М.Г. Холодного АН УРСР. В 1960 році захистила кандидатську дисертацію «Порівняльні ембріологічні дослідження родини жовтецевих», а у 1968 році – докторську дисертацію: «Порівняльна ембріологія та цитологія видів зонтичних у зв'язку з їх філогенетикою та еволюцією» у Ботанічному інституті ім. В.Л. Комарова АН СРСР, ставши наймолодшим доктором біологічних наук в Інституті ботаніки АН УРСР (36 років).

З 1975 р. Є.Л. Кордюм беззмінно очолює відділ клітинної біології та анатомії Інституту ботаніки. Під її керівництвом захищено 21 кандидатська та 4 докторських дисертацій, сформовано відомі і авторитетні у світі школи клітинних біологів рослин та космічної біології. Як член Координаційної ради з ботаніки і мікології та голова комісії з роботи з молоддю Інституту постійно веде роботу з молодими дослідниками наукових установ і ВУЗів України, організує і проводить наукові форуми в Україні і за кордоном.

Наукові інтереси Єлизавети Львівни і тематику досліджень відділу відрізняють масштабність, різноманітність наукових напрямів, використання но-

вітніх методів. Дослідження торкаються широкого кола проблем теоретичної і експериментальної структурно-метаболическої ботаніки, еволюції, біології розвитку, а також гравітаційної біології та космічної біології. Єлизавета Львівна є автором і співавтором 523 наукових праць і 2 патентів, в тому числі 11 монографій, виданих в Україні та за кордоном, зокрема 182 статті у журналах, що індексуються Scopus і Web of Science. Є.Л. Кордюм є авторкою класифікації типів макроспороангію покритонасінних рослин, проводить дослідження негативної гравітропічної реакції кореня при гравістимуляції у перемінному магнітному полі із частотою, резонансною циклотронній частоті іонів кальцію,

розробляє власні оригінальні підходи до розуміння механізмів адаптації рослин, зокрема ролі фенотипової пластичності в адаптації рослин до варіабельного середовища та співіснування у сучасних біотопах, поглиблює такий новий і популярний у науковому світі напрям, як «екологічна біологія розвитку» (Eco-Devo).

Почесне місце у наукових інтересах і досягненнях Єлизавети Львівни займає космічна та гравітаційна біологія, якою вона почала займатися ще у 70 роки. Під її керівництвом було підготовлено і проаналізовано результати 37 експериментів, що проходили на біосупутниках, космічних кораблях та орбітальних станціях. У 1995–1998 рр. Є.Л. Кордюм була науковим керівником з боку України спільного українсько-американського експерименту який був проведений на борту космічного човника «Колумбія» у рамках 87-ї місії за участю українського космонавта-дослідника Леоніда Каденюка. На основі цих досліджень було встановлено закономірності дії мікрогравітації на рослини на клітинному та молекулярному рівнях.

Відкриття гравічутливості рослинних клітин, не спеціалізованих до сприйняття гравітаційного стимулу, занесено до видання «Національна академія наук України. Видатні досягнення. 1918–2018». Міжнародний авторитет Єлизавети Львівни та визнання досягнень українських вчених слугували підґрунтям залучення України до співпраці з НАСА і НАТО. У 1994 р. вона обрана дійсним членом Міжнародної академії астронавтики, є членом Міжнародного комітету з космічних досліджень (КОСПАР), Європейської асоціації з низької гравітації та ряду інших наукових товариств. У 2020 р. Єлизавета Львівна була відзначена авторитетною нагородою Міжнародної федерації астронавтики «Зала слави».

Творчий і організаційний доробок ювілярки відзначений Державною премією України та премією ім. М.Г. Холодного НАН України, орденами Княгині Ольги трьох ступенів, Святого князя Володимира (2012), Знаком Пошани аерокосмічного товариства України (2015), Зіркою космонавта Леоніда Каденюка (2019), медаллю С.Г. Навашина РАН, медаллю НАН України «За наукові досягнення» (2007),

пам'ятною медаллю Ю.В. Кондратюка, медалями ВДНГ СРСР (1978–1988), почесними дипломами та медалями Американського біографічного інституту та Міжнародної біографічної асоціації, премією Міжнародної академії астронавтики за книгу «Plants in Space» (співавтор Д.К. Чепмен); вона удостоєна почесного звання Заслуженого діяча науки України (1984). Є.Л. Кордюм є головою секції «Космічна біологія, біотехнологія та медицина» Ради з космічних досліджень НАН України, головою секції структурної ботаніки Українського ботанічного товариства, членом редколегій журналів – Цитологія та генетика, Український ботанічний журнал, Космічна наука і технологія та Різновидність рослин та захист.

Колектив журналу і колеги бажають ювілярці міцного здоров'я, щастя у дружній родині і натхнення у творчому колективі, енергії та ентузіазму для наукових пошуків і звершень. Многая літа, дорога Єлизавета Львівна!